

Entrevista **Cristovão Tezza** Escriptor

El teu nom és

Text: **Eva Piquer**

Això no és una entrevista, o no ben bé. Sembla una conversa, però només és un diàleg virtual. Ens hem permès la llibertat de confrontar l'escriptor brasiler Cristovão Tezza amb frases extretes del llibre *El teu nom és Olga*, de Josep M. Espinàs. L'excusa: els paral·lelismes entre aquest referent català, que ja porta 38 edicions a La Campana i s'ha traduït a vuit idiomes, amb *El fill etern*, un llibre tot just editat per Club Editor en què Tezza relata en tercera persona i amb ambició literària la seva experiència com a pare d'un noi amb síndrome de Down. L'Olga Espinàs i en Felipe Tezza, afectats de la mateixa alteració genètica, donen peu a dos llibres sobre la condició humana escrits amb lucidesa i sense sentimentalismes.

J.M.E. "Aquest és un llibre que havia d'escriure".

C.T. Sí, també és el que em passava a mi. Vaig estar més de vint anys sense plantejar-me que podia utilitzar com a material literari aquesta part tan important de la meua biografia, però d'un temps ençà, mentre el problema entre cometes del meu fill anava deixant de ser un problema real, se'm va anar convertint en un problema literari. És complicat transformar aquest tema en literatura, perquè desperta molta sensibilitat social, i ja hi ha tot un discurs preparat al seu voltant. Jo volia fugir dels llocs comuns. El pare del llibre no sóc jo al cent per cent: és una creació literària. Però sí, sens dubte, aquest és un llibre que havia d'escriure.

J.M.E. "No té sentit preguntar-nos «Per què ens ha tocat a nosaltres?» si al mateix temps no ens preguntem «Per què t'ha tocat a tu?»".

C.T. És cert. La primera reacció quan tens un fill amb síndrome de Down és totalment egoïsta, adoptes la perspectiva del pare i et costa mirar-t'ho des de la perspectiva del fill. En el cas d'en Felipe, això és encara més desconcertant, perquè ell no té cap consciència de patir un problema, ni ha estat mai infeliç ni ha pensat que havia tingut mala sort de néixer com va néixer. Ell no té un sentiment tràgic de carència. Si jo demà em quedo paralític, sabré què m'estic perdent, ploraré per haver perdut una part de mi. Però en Felipe no és gens conscient de les seves limitacions, ni els dona cap importància. Que no es pot treure el carnet de conduir? No passa res, diu, la meua germana em farà de xòfer. Que no pot ser futbolista? Doncs serà seguidor de l'equip de futbol. I ja està. Es conforma amb allò que té. Per tenir la percepció de fracàs associat a una carència, cal un grau de sofisticació intel·lectual que al Felipe li manca. La seva memòria d'estats emocionals és molt curta. El problema, en tot cas, l'hem tingut els seus pares, perquè el nostre fill no s'ajustava al patró de normalitat.

J.M.E. "Ja fa temps que ho tinc molt clar: el primer dret que tenen els fills subnormals és tenir uns pares normals".

C.T. És una observació perfecta, sí senyor. Un dia, una dona em va dir que havia comprat el meu llibre però que no pensava llegir-se'l, perquè havia vist una entrevista amb mi i resulta que jo reia i semblava passar-m'ho bé. La dona es va sentir ofesa: no podia entendre que el pare d'un fill amb problemes es pogués permetre ser feliç. En la cultura popular, hi ha una mena d'exigència religiosa de la punició. Si jo m'hagués abocat només al Felipe, abandonant la literatura i la meua vida personal, m'hauria autodestruït. A la vida he lluitat per no deixar-me destruir pel sistema, per no deixar-me destruir per la literatura i per no deixar-me destru-

"A la vida he lluitat per no deixar-me destruir ni pel sistema, ni per la literatura, ni pel meu fill"

ir pel meu fill amb Down. Tant en Felipe com la seva germana tenen dret a tenir un pare en condicions.

J.M. "Estimada Olga, les primeres vegades que anàvem amb tu, pel carrer, ens feia una certa cosa, saps?"

C.T. Sí, jo em resistia a ensenyar al món que no havia estat capaç de fer un nen com cal. Un fill així no el podia exhibir amb orgull.

J.M.E. "Hem après a no avergonyir-nos de tu, que segurament era també una manera de no avergonyir-nos de nosaltres mateixos".

C.T. Té tota la raó. Durant anys no vaig parlar del meu fill amb amics de São Paulo i de Rio, ni tan sols sabien que en Felipe existia. No volia que em compadissin, preferia no parlar-los d'ell per preservar la normalitat de la relació d'amistat. En el

fons, fugint d'en Felipe, fugia de mi.

J.M.E. "Una vegada vaig escriure un article, parlant de vosaltres, que duia aquest títol: Els nens que sempre seran nens. La intenció era bona, i potser va ser útil, però han passat anys i tu m'has demostrat que aquell títol era equivocat. Tu has estat una nena, però ja no ho ets. Ara tinc amb tu una relació d'adults

és Felipe

és Olga

M. ÀNGELS TORRES

Cristovão Tezza, autor del llibre 'El fill etern', dialoga virtualment amb un Espinàs a l'ombra en aquest simulacre d'entrevista

que abans no podia tenir”.

C.T. En certa manera, sí que són nens que mai deixen de ser nens. En Felipe ha estat un nen fins als 25 anys. Ara en té 28, i en alguns aspectes potser sí que està madurant. Li agrada molt afirmar que és un adult. La seva transformació psicològica és lenta i subtil. Però en Felipe no pot sortir sol al carrer, es desorientaria: en un sentit pràctic, sempre serà un nen.

J.M.E. “Tu i els que són com tu, Olga, feu una cosa molt dura, realment: posar a prova els adults”.

C.T. Jo no ho generalitzaria. Diria més aviat que el fill posa a prova el pare, cada fill amb síndrome de Down posa a prova cada pare i cada mare. Crec que no és una qüestió general, sinó particular.

J.M.E. “Tu, estimada Olga, ets al

mateix temps la nostra mala sort i la nostra compensació”.

C.T. Em costa parlar de compensació, tenir un fill així et pot compensar o no. Parlar de compensació o de consol és com dir que Déu t'ha fet un regal donant-te un nen amb síndrome de Down. I de regal, res de res. Per amortir el cop d'haver tingut un fill com el meu, cadascú busca la solució com pot. És un camí personal i solitari.

J.M.E. “Tenir un fill subnormal no és desitjable. Però seria jo l'indesitjable si al llarg dels anys no hagués comprès com ens hem enriquit tots dos, tu i jo, Olga, amb el mutu amor, i amb el mutu -sí, també per part meva- aprenentatge”.

C.T. Crec que aquesta frase parteix d'un tòpic, i ja em perdonaràs si sóc cruel. Això de l'amor mutu és molt tranquil·litzador, molt neces-

sari socialment. Però en el meu llibre no apareix en cap moment la paraula *amor*. Ho vaig evitar expressament, perquè significa més del que vol dir, és una paraula massa contaminada. La literatura té l'obligació d'anar endavant, de fugir dels tòpics. Ara bé, el senyor Espinàs té raó: jo també he après moltes coses d'en Felipe.

J.M.E. “Admiro, Olga, la teva voluntat de ser feliç, de veure sempre els aspectes positius de la realitat”.

C.T. Jo això no ho podria dir del meu fill: en Felipe no té prou capacitat d'abstracció per voler ser feliç. En Felipe és una criatura alegre, això sí. Està molt alegre quan guanya l'Atlético. Les seves tristesses són molt momentànies, derivades de frustracions petites, com ara quan se li espantava l'ordinador. D'acord amb els nostres patrons adults, ell és extremament feliç.

J.M.E. “¿Pertany, potser, a la primera generació de mongòlics que faran molts anys? A vegades penso que potser no ho desitjo, i és una idea a la qual no vull donar gaires voltes”.

C.T. D'entrada, quan va néixer en Felipe, em va tranquil·litzar la idea que no viuria gaires anys. Íntimament, la seva mort anunciada em va semblar l'única part positiva de tot plegat. Però la meua relació amb ell s'ha transformat del tot amb el temps, cada cop ha estat millor. En Felipe ha conquerit el paper de fill. Ara tenim una relació magnífica. La meua gran preocupació actual és que jo he d'estar bé per poder cuidar-lo, perquè ell és un nen etern. La idea que jo em mori i ell es quedi sol és una tragèdia. Hi penso en un sentit pràctic: necessito garantir la supervivència del meu fill.

J.M.E. “És clar que podria viure sense tu, però no sé imaginar-m'ho”.

C.T. És ben bé això.